

ЛЕМКО З СЕРЦЕМ УКРАЇНЦЯ

Микола Мушинка

ДО
80-ліття
від дня
народження
Олександра
КОБАСИ

Микола МУШИНКА

ЛЕМКО З СЕРЦЕМ УКРАЇНЦЯ

До 80-ліття від дня народження
Олександра Кобаси

Фундація КАРПАТИ — ПРЯШІВ 2003

Mykola MUŠINKA

**A 'LEMKO' WITH
THE HEART OF A
UKRAINIAN**

**Dedicated to the 80th birthday anniversary of
Olexander Kobasa**

Fundation KARPATY – PREŠOV 2003

© Микола Мушинка: Лемко з серцем українця

© Обкладинка: **Сергій Панчак**

Технічна редакція та художнє оформлення:

Олесь Мушинка – P. S. Studio, Prešov

Переклад резюме до англійської мови: **Мартіна Темковіцова**

Комп'ютерний набір: **Магда Мушинка**

На першій сторінці обкладинки:
Олександр Кобаса у своєму сагочку у м. Вілліямставні. Травень 2003 р.

На останній сторінці обкладинки:
*Видання прямишівської Фундації „Карпати”, співзасновником якої є
Олександр Кобаса*

ISBN 80-968804-1-1

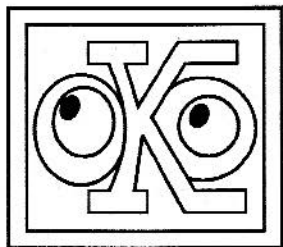
Вступ

В 1996 році у Пряшеві появилася перша книжка новозаснованої „Бібліотеки ОКО” (збірник лемківських пісень Никифора Лещишака „Стоїть липка в полі” з кінця 19 ст.). На титульному листі є дотепний фірмовий знак (лего) бібліотеки: у квадратній рамці двоє очей а посередині літера К (художник Сергій Панчак). Мало хто знає, що в даному випадку ОКО не є органом зору, але абрєвіатурою, за якою приховане ім'я і прізвище співзасновника фундації „Карпати” Олександра Кобаси, який пожертвував на її заснування 10000 доларів. Меншими сумами він підтримував фундацію і пізніше. Це — єдиний капітал фундації, бо ніхто інший (наперекір закликам у пресі) і по сей день не наслідував його приклад.

Метою новозаснованої фундації, згідно зі статутом, є „дослідження та розвиток культури русинів-українців Карпатського регіону та підтримка видавання публікацій з ділянки карпатистики”. Досі в „Бібліотеці ОКО” було видано одинадцять книжок (кожна тиражем 400-1000 примірників), а саме: монографії про села Мацина Велика, Ряшів та Курів, „Децо за поселення Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом” Юліана Целевича (перевидання праці з 1868 року), спогади незрячої поетеси з Тернопільщини Тетяни

Портрет Олександра Кобаси.

Фірмовий знак Бібліотеки ОКО.

Фролової „Стежка від воріт“, канадського заробітчанина з Пряшівщини Петра Мушинки „З твердого кореня“ та його племінника Миколи Мушинки „Колеса крутяться“ (у двох книжках), віршована „Історія Русі-України“ довгорічного в'язня радянських таборів Степана Карплюка, репортажі М. Мушинки „Три місяці в Україні“ та книжка про молодого підприємця з України, який хоче відновити село своїх батьків на Лемківщині „Лемко на фоні Радоцини“. Крім того, О. Кобаса частково спонсорував видання монографій М. Неврлого „Олександр Олесь“ та „Муза любові й боротьби“, М. Мушинки „Лицар волі“ та цілого ряду інших книжок.

50000 доларів пожертвував О. Кобаса на реставрацію фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, які опинилися в критичному стані. Цим шляхетним жестом він увіковічнив пам'ять своєї дружини Ольги. Оцінюючи цей „княжий дар“, центральна українська американська газета „Свобода“ писала: „Княжий дар О. Кобаси на Бібліотеку Стефаника це ще один доказ зрозуміння цього шанувальни-

О. Кобаса зложив княжий дар для Бібліотеки ім. Стефаника

Джерзі Сіті, Н. Дж. (О. К.). — У відповідь на статті та заклик поміщені впродовж останніх тижнів на сторінках „Свободи“ у справі порятунку для Львівської Бібліотеки ім. В. Стефаника у Львові, яка є у великій фінансовій кризі, відгукнулися наші читачі своїми щедрими датками. Імена цих жертводавців wraz із сумою, яку вони зложили подамо вичерпно в найближчому часі.

Однак вже тепер хочемо поінформувати нашу громаду про окремий, справді „княжий дар“ — сина Лемківщини, Олександра Кобаси, який в

О. Кобаса (у молодому віці)

пам'ять своєї дружини Ольги зложив на ту ціль 50.000 дол., започатковуючи тим окремий фонд „Лемківщини“.

Жертвенність О. Кобаси не обмежилася до того дару, який сильно допоможе Бібліотеці ім. В. Стефаника у Львові до ведення знова так конвечної праці та втримання імені одної із найбільших книгозбірень України, який привітають працівники бібліотеки з великою радістю і полешшою..

О. Кобаса вже раніше був ініціатором фундації „Карпати“, що її заснував у 1995 році у Пряшіві в цілі „дослідження та розвитку культури русинів-українців Карпатського регіону та підтримки ви-

(Закінчення на стор. 3)

Стаття про „княжий дар“ О. Кобаси в американській „Свободі“.

ка книжок для так важливої їх консервації і заховання цінних джерельних видань для майбутніх поколінь. Тут знову, як вже в неогній акції, патріотизм звичайно скромних лемків може бути прикладом для інших"¹. Кілька десятків тисяч доларів О. Кобаса пожертвував на побудову в Україні церков, пам'ятників (крім іншого, на пам'ятник Т. Г. Шевченку у Львові), на підтримку преси та гуманітарну допомогу, а також на Фундацію Українського вільного університету у Мюнхені, Наукове товариство ім. Шевченка та Український музей в Нью-Йорку тощо.

У своєму житті він керується християнською мораллю: „Якщо бажаєш бути досконалим послідовником Христової науки, тоді роздавай своє майно між твоїх ближніх, що в потребі та слідуй за мною“. Хто він, отой меценат, що так щиро і щедро підтримує українську культуру?

В рідному краї та у Німеччині

Олександр Кобаса народився 12 серпня 1923 року в с. Мащина Велика Горлицького повіту на західній Лемківщині в багатодітній селянській сім'ї. Мащина Велика — одне з найдавніших лемківських сіл Західної Галиччини, засноване в 1377 році (в час панування польського короля Казимира Великого) шляхтичем Міцьком Ковкою². В рідному селі хлопець одержав початкову освіту³. Три класи гімназії Олександр закінчив у Горлицях. Там же протягом двох років він працював в Українській книгарні „Горлиця“ та заочно вивчав книговодство, політичну економію і німецьку мову в Українському Техніч-

1. „Свобода“. Нью-Йорк, 1997. — Ч. 39. — С. 3.

2. Мушинка М. та Мушинка О. : Історія села Мащина Велика. 1377-1997. — Пряшів, 1997. — С. 7.

3. До речі, його близьким родичем був довгорічний професор Краківського, пізніше Празького університетів — видатний український мовознавець Іван Зілипський, який до одруження теж називався „Кобаса“. (Див. Ю. Шевельов, О. Горбач, М. Мушинка: Збірник пам'яті Івана Зілинського. — Нью-Йорк, 1994. — С. 13-14.)

*Одна з уцілілих
лемківських хат в селі
Мащина Велика. Фото
О. Мушинка. Літо
1997 р.*

по-Господарському Інституті в Подебрадах (Чехія). В той час він залучився до антифашистської боротьби, за що в травні 1943 року його було арештовано. Із в'язниці вдалося 20-річному юнакові втекти, однак німецька влада відправила його на примусові роботи в Німеччину.

В Баварії він працював на селянській фермі в с. Пецендорф біля Стравбінга. Після війни опинився в американській окупаційній зоні Німеччини і потрапив у табір для „переміщених осіб” (Displaced Persons) у Кеснях, згодом — в Ітліч, Штавбінг та Друммонд. В останньому таборі він відкрив невеличку книжкову крамницю. Згодом в м. Ноймаркт Олександр при німецькій книгарні заснував український відділ, в якому купували книжки зокрема українські емігранти з навколишніх таборів, головним чином, з великого табору Нова Говерля, розташованого поряд. Вже будучи в Америці, він написав історію

Батько О. Кобаси Михайло — воїн австрійської армії.

Придорожний хрест в с. Мащина Велика — один з небагатьох пам'ятників лемківської культури в цьому селі. Фото О. Мушинка. Січень 1997 р.

табору Друммонд, в якому (як і в інших таборах) у перші післявоєнні роки пульсувало надзвичайно активне життя української громади⁴.

В січні 1946 р. О. Кобаса одружився з дівчиною із Старого Села біля Підгайців Ольгою — такою ж виселенкою, як і він. Вона стала вірною супутницею

його життя. Разом виховали в українському дусі трое дітей.

В тому ж 1946 році його батьків, братів та сестер було депортовано із Лемківщини в Радянський Союз, в шахтарську область Дніпропетровська. Звідти вони переселилися у м. Борислав у Західній Україні, де частина його рідні живе й досі. О. Кобасу радянські органи вважали „зрадником батьківщини“, і він довго не смів утримувати зв'язки з найближчими родичами в Україні, щоб не пошкодити їм.

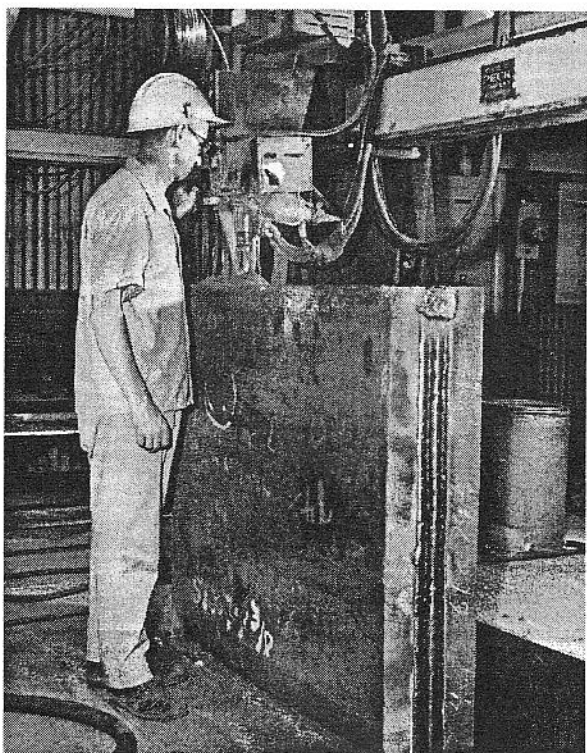
О. Кобаса з дружиною Ольгою на святкуванні п'ятої річниці Незалежності України. Вільямсавн, 1996 р.

4. Визвольний шлях. — Лондон, 1992. — Ч. 2. — С. 2-3.

В 1948 р. О. Кобаса заснував при книгарні в Ноймаркті невеличке видавництво, в якому, між іншим, видав збірку поезій Павла Савчука-Буковинця „В ріднім краї. На чужині“ та його ж драму на шість дій „Облога замку“, яку залюбки ставили його країни в табірних самодіяльних театрах. Та й сам О. Кобаса брав активну участь у тих виставах.

В Сполучених Штатах Америки

Наприкінці 1949 року сім'я Кобасів переселилася в місто Честер в США. І там він, використовуючи великий досвід з роботи в таборах ДП, розгорнув широку громадську діяльність. В 1950 р. його було обрано секретарем, а в 1952 р.

— головою українського допомогового товариства „Самопоміч“. На чолі цієї організації він стояв повних десять років. Під час свого перебування в Честері він сприяв переселенню з Європи до США понад сорок сімей. Майже всі вони стали членами Українського народного

Після прибуття в США О. Кобаса десять років працював електрозварювачем на сталеварному заводі. Травень 1963 р.

Будинок О. Кобаси у Вілліамсставні.

союзу й активно залучилися до роботи українських громадсько-політичних організацій. Разом з буковинцем Романом Завицьким О. Кобаса видавав циклостильований гумористично-сатиричний журнал „Честерський Лис Микита“ та бюлетень „Новинки“, заснував аматорський драмгурток, який поставив кілька п'єс, між іншими й драму І. Котляревського „Наталка Полтавка“. Його статті появлялися у „Свободі“, „Америці“, „Нашій Волі“ та інших українських часописах.

На хліб насущний він заробляв тяжкою фізичною працею електрозварювача на металургійному заводі. Виснажлива праця дуже негативно відбилася на його здоров'ї, і він змушений був, за порадою лікарів, припинити її.

В 1962 р. О. Кобаса з сім'єю переїхав у м. Вілліамсставн в Нью-Джерсі, де вже в 1963 р. заснував відділ Організації Оборони Чотирьох Свобід України (далі — ООЧСУ) і до 1978 р. був його головою. Під час його головування вілліамсставнський відділ ООЧСУ було офіційно проголошено одним з кращих відділів у Сполучених Штатах Америки. Часто дописував до його культурно-політичного місячника „Вісник“ та був співзасновником українських радіопередач у Вілліамс-

тавні. Після відходу О. Кобаси з функції голови вілліямс-тавнський відділ ООЧСУ перестав існувати.

З його ініціативи у цьому місті було відновлене українське церковне життя, зосереджене біля Храму святих Петра і Павла. О. Кобаса був довгі роки куратором церковної громади.

Щоб прогодувати сім'ю, він недалеко Вілліямсставна купив невеличку птахоферму, яка спочатку давала немалий прибуток. Та згодом підприємство О. Кобаса не витримало конкуренцію великих птахокомбінатів. Потрапивши у значні борги (20000 доларів), він змушений був за безцінь продати тисячі курей. Доклавши немало зусиль, Олександр перетворив птахоферму на магазин будівельних матеріалів. Цей бізнес виявився успішним, оскільки в околиці магазину розгорнулося широке будівництво. Він допоміг О. Кобасі сплатити борги в банку і ще заробити чималу суму грошей. В останні роки — до відходу на пенсію - О. Кобаса працював у Комп'ютерній компанії.

В сім'ї Кобасів завжди панував український дух. Розмовною мовою (на відміну від деяких інших українських сімей) була українська. Не дивно, що і його діти — сини Ігор (військовий) та Зиновій (аптекарь) та дочка Іванна (секретарка в школі) добре володіють українською мовою й активно залучилися до громадської роботи.

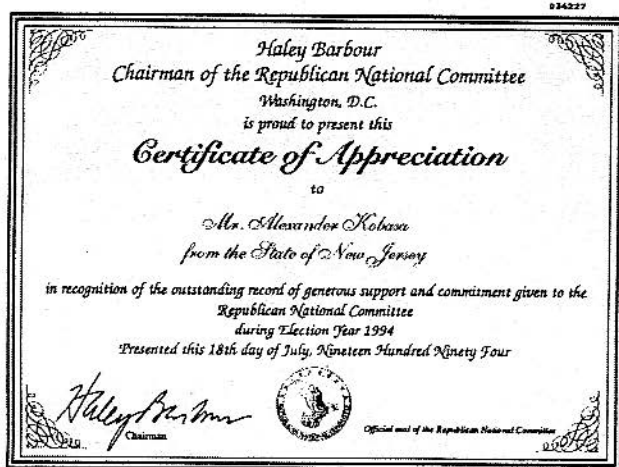

*Президент
Комп'ютерної
компанії у
Вілліямсставні
вручає
Олександру
Кобасі почесну
грамоту у
зв'язку з його
відходом на
пенсію.*

Суспільно-громадська робота

Після виходу на пенсію громадсько-політична робота О. Кобаси значно поживавшала. Особливу активність він проявляв у Республіканській партії. За успіхи у передвиборчій кампанії президент США Рональд Реган нагородив його дипломом та фотографією з власноручним підписом.

Диплом подяки за участь О. Кобаси у президентській передвиборчій кампанії 1994 р.

У вишиваній сорочці та з українським прапором або транспарантом в руках О. Кобасу часто можна було бачити на мітингах не лише в місті Вілліамставні, але й у столиці США Вашингтоні та інших містах.

Як голова Української громади у Вілліамставні О. Кобаса майже щороку 22 січня влаштовував святкування роковин незалежності України. Вони там відбувалися задовго до проголошення незалежності України і перетворювалися у політичні мітинги та демонстрації. Ось як описав коресподент „Свободи“ одне з таких святкувань: „Січневі роковини поважна частина південного Нью Джерзі відзначила цього року (1987 – М. М.) у Вілліамставні, Н. Дж. Посадник збірної гро-

О. Кобаса
(в центрі з
транспарантом)
з групою
українців
Віллямставну
та околиці, які
прибули у
Вашінгтон,
щоб перед
Білим домом
продемонструва
ти підтримку
Незалежності
України.
Серпень 1991 р.

мади Кармен Ді Нові оце вже другий раз із свого уряду в Віллямставні закликав усіх мешканців приєднатись до українців для відзначення Дня Української Незалежності. Коло 10-ї год. вранці в залі нарад посадникової канцелярії зібралось около 50 осіб української публіки з місцевої громади й околиць разом з представниками з українських громад Черрі Гілс і Вайленду. Представники місцевої та повітової англомовної

Прокламація про незалежність
України від
22 січня 1984 р.

STATE OF NEW JERSEY
EXECUTIVE DEPARTMENT

Proclamation

WHEREAS, January 22, 1984, will mark the sixth anniversary of the proclamation of the free and independent Ukrainian Republic, which was invaded and destroyed by the armed forces of the Soviet Union after four years of war; and

WHEREAS, although Ukraine is presently under forcible occupation by Communist Russia, the love of freedom lives on in the hearts of the Ukrainian people whose resistance to oppression continues; and

WHEREAS, the struggle for freedom throughout history is and should be an example to all other freedom-loving peoples throughout the world; and

WHEREAS, the Soviet Union continues to oppress the Ukrainian people in contradiction to the Universal Declaration of Human Rights, the Genocide Convention, International Conventions on Human Rights, the Helsinki Accords and other international agreements by which the Soviet Union is bound; and

WHEREAS, it is appropriate for all citizens of the State of New Jersey who cherish freedom and champion human rights, to join in the commemoration of the day which the hope that such a commemorative would strengthen the hopes and beliefs of the Ukrainian people throughout the world;

NOW, THEREFORE, I, THOMAS H. KEAN, Governor of the State of New Jersey, do hereby proclaim

JANUARY 22, 1984

as

UKRAINIAN INDEPENDENCE DAY

in New Jersey, and I call on all our citizens, regardless of their national allegiance, to observe this day as recognition of the gallant struggle of the Ukrainian people for the most precious goal cherished by our own Nation and liberty-loving people everywhere: FREEDOM.

GIVEN, under my hand and the Great Seal of the State of New Jersey, this seventeenth day of January in the year of our Lord one thousand nine hundred and eighty-four and of the Independence of the United States the two hundred and eighth.

Thomas H. Kean
GOVERNOR

Мер міста Вілліамсставн передає О. Кобасі прокламацію про незалежність України.

преси виявляли жваве зацікавлення українськими справами. Ініціатор та головний організатор Дня Української Незалежності Олександр Кобаса, в товаристві Павла Лісного, Галини Стахнів і Стефанії Світенко та двох дітей — шестирічної Ляри Лісної та дев'ятирічного Кармен Ді Нові, всі в українських національних строях, відвідали посадника в його канцелярії... і подякували йому за готеперішній його вияв прихильності до української справи... Головну доповідь виголосив

Павло Лісний англійською мовою. Він влучно охопив і плястично зобразив головні моменти з трирічної війни наших Визвольних Змагань в 1917-1920 роках та пізніших трагічних років, що їх рани не загоїлися донині. Всі зрозуміли, що ворог української незалежності є особливої породи та що самостій-

на Українська держава є також в інтересі вільного демократичного світу. Після доповіді по-

Мер міста Вілліамсставн Кармен Ді Нові та О. Кобаса в хаті останнього під час святкування першої річниці незалежності України. 1992 р.

садник К. Ді Нові відчитав проклямацію для вшанування дня Української Незалежності... Незважаючи на сніговію, всі присутні на залі вийшли на подвір'я, де в присутності посадника вивісили американський та український національні прапори, співаючи американський та український національні гімни. Після цього О. Кобаса з дружиною Ольгою запросили всіх зайти до їхньої хати на каву й перекуску. Це вже пані з парафії св. Петра й Павла у Вілліамставні так щедро погбали про довірну перекуску. В дружніх розмовах зі співом, з колядою непомітно минав час. А думки линули в Україну в молитовній настанові, щоб у всі наступні роковини в той день гзвонили у гзвони по всіх церквах України"⁵.

Я навмисне навів цю досить довгу цитату, бо вона красномовно свідчить про те, як українська громада, далеко за межами України завдяки таким ентузіастам як простий робітник лемко з Маціни Великої Олександр Кобаса, наближала Незалежність України. В час, коли за прихований

О. Кобаса (перший направо) на святкуванні десятиліття незалежності України. Вілліамставн 2001 року. Вліво від нього — мер міста та місцевий греко-католицький священик.

5 „Свобода“. — 1987. — Ч. 33. — С. 3.

український жовто-блакитний прапор або текст гімну „Ще не вмерла Україна“ на Рідних землях людей засуджували на десять років таборів суворого режиму, цей прапор майорів на ратушах чужих міст, а український гімн лунав на чужині.

Не дивно, що проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. О. Кобаса привітав як здійснення своїх заповітних мрій. Та не лише своїх, але й мільйонів тих його однодумців, які не дожилися до цього дня, поклавши свої життя на вівтар самостійності Батьківщини. З нагоди першої річниці незалежності України 24 серпня 1992 року голова Української громади у Вілліамсствані О. Кобаса знов влаштував величаве святкування, яким жило ціле місто. І новий мер міста пан Гансворту урочисто проголосив цей день „Днем української незалежності“. Згадувана вже українська газета „Свобода“ про це писала як про велику сенсацію: „У своїй прокламації на святкуванні першої річниці проголошення Української Незалежності посажник Гайнсворту заявив свою солідарність з прагненням українських громадян, а для громадян Вілліамсставну день 24-го серпня проголосив „Днем української незалежності“ і доручив вивісити український синьо-жовтий прапор на ратуші поруч

Члени делегації Української громади у Вілліамсствані (в центрі О. Кобаса) перед відправленням до мера міста. Серпень 1996 р.

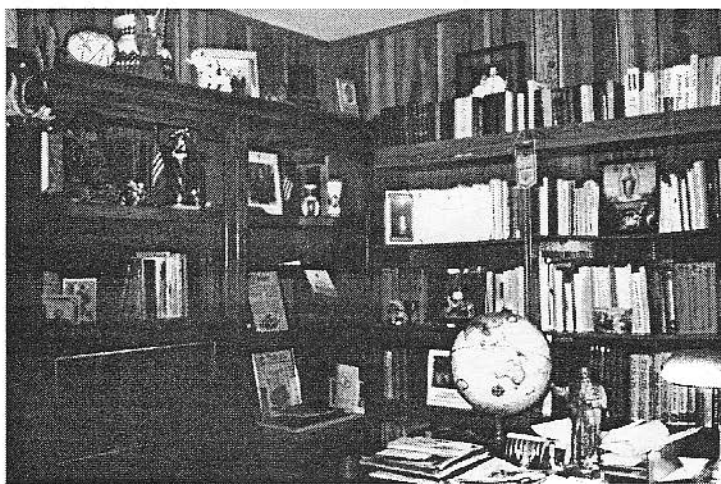
американського. Прапори піднято під супровід американсько-го й українського гімнів. Документ проклямації посадинок вручив О. Кобасі, голові вілліамставнської української громади і організаторові цієї імпрези"⁶. Фотографія вручення прокламації О. Кобасі була опублікована в місцевій англійськомовній пресі, але й у багатьох українських газетах.

Взаємини з Україною

З того часу О. Кобаса організовує такі святкування щороку.

Після проголошення самостійної Української держави О. Кобаса вісім разів їздив в Україну і ніколи не приїжджав з порожніми руками. Допомогавав, де лише міг. Не одна бібліотека в Україні поповнилася його книжками. Та навіть свою приватну бібліотеку, що нараховує понад дві тисячі цінних видань (в немалій частині бібліофільських), він заповів міській бібліотеці діаспорної літератури в Дрогобичі.

З його статтями та інтерв'ю можна зустрінутися не тільки в багатьох українських газетах діаспори, але й України. Пише він на різні актуальні теми, не оминаючи проблем, з якими

Робочий кабінет О. Кобаси з частиною бібліотеки. Травень 2003 р.

6 „Свобода”. — 1992. — Ч. 180. — С. 3.

бореться сучасна Україна. Як і тисячі інших українських політичних емігрантів на Заході, О. Кобаса є розчарований економічним та, зокрема, політичним станом України, яка іде не тим шляхом, якого сподівалася еміграція. Та при всіх недоліках він бачить і значний поступ, який зробила Україна. Під час свого останнього візиту влітку 2001 року О. Кобаса в одному з інтерв'ю заявив: „За останні два роки Україна зробила більший поступ, ніж за попередні 8 років”⁷. Цю свою заяву він задокументував цілим рядом конкретних фактів.

Лист до помісних Зр. № 93.

До
В. Ва, Народна Воля,
Скрятин.

Звертаю до Вас відно помісних
в Н.В. наступного допису.

У тижневик Народна Воля хоту
включити свій протест,
відносно нашої церкви в Польщі
(справа євшеїзмів), та міграції
української церкви в Словаччину
Республіки. Це є декрет церковної
влади Словаччини, про обов'язкове
запривадження актирії моваччюю
мовею, в 260 грек-тат. парохіях
Пряшівщини і Номіції,
В цій справі повинні звертати
заяву, проводи наших церков,
всі наукові і політичні організації.
На терені Словаччини з українська
Атм'ада, яка в цій справі повинна
також звертати гласа, це обавона
русинів-українців перед денациона-
лізацією.

Олександр О. Кобаса

Автограф одного з протестних листів О. Кобаси проти словакізації Греко-католицької церкви Пряшівської єпархії, направлений в редакцію газети „Народна Воля», і опублікований на її сторінках.

7 „Галицька зоря». — Дрогобич, 2001. — Ч. 68. — С. 1.

БОРИСТЕН

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ
ТА ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ЩОМІСЯЧНИК

Лист-подяка
О. Кобасі від
редакції
журналу
„Бористен”.

вул. Травківська, 3, м. Дніпропетровськ, 49010, Україна,
тел. (80562) 47-28-32, факс (80562) 34-20-34, e-mail: borysten@u-teleport.com
Наш вебсайт: www. borysten.dp.ua.

Журнал зареєстровано Вищою атестаційною комісією при Кабінеті Міністрів України як факове видання із спеціальностей: „Історія”, „Філологія”, „Політичні науки”, „Мистецтвознавство”. Окрім України часопис розповсюджується у 33 країнах світу.

Шановний (я) пане Олександр Кобасі !

З великою присміттю надсилаємо книгу “Українізація чи продовження русифікації”, котра побачила світ завдяки Вашій жертвній підтримці у видавничій журналу “Бористен”. Ваш патріотичний вчинок надихає для подальшої праці усіх нас заради світлих українських ідеалів!

З надією на подальшу співпрацю. За дорученням редакції

Фідель Сухоніс, шеф-редактор

жовтень 2002 року

Не раз він з критичними словами звертався до української еміграції, а також виступав і на захист українців рідної Лемківщини та Пряшівщини. Наприклад, коли словацькі органи свавільно змінили назву Музею української культури у Свиднику, він написав протестного листа самому міністрові культури Словаччини Ладиславу Снопку і одержав від нього пояснювальну відповідь. На сторінках „Народної Волі” 9 червня 1998 р. О. Кобаса гостро запротестував проти словакізації Греко-католицької церкви у Словаччині та перетворення колишнього кафедрального храму в Перемішлі в католицький костел.

Тісні контакти він утримував і зі своєю вужчою батьківщиною Лемківщиною, трагічна доля якої ніколи не залишалася поза його увагою. Він збирався написати історію рідного села Мацина Велика, щоб розповісти землякам про їх

минуле і залишити пам'ятку для майбутніх поколінь. Вже під час своїх перших подорожей до рідні в Україну на початку 90 років ХХ ст. він вирішив зібрати документи про Мацину Велику, однак з жалем довідався, що їх майже нема, бо метрику села (ведену від 1784 року) разом з іншими документами та церковними книгами новоприбулий польський римсько-католицький ксьондз „викинув в потічок, який коло церкви перепливає”⁸. Та все ж таки дещо вдалось йому записати від старожилів⁹.

8 Лист О. Кобаси до автора без дати (з 1996 року).

9 В Бориславі він записав і цікаву анонімну пісню, яка відбиває почуття лемків, виселених з рідних земель. Подаю її з певними редакторськими поправками:

Моя Мацина

*Моя Мацина на Лемківщині,
Розвалилася, заросла квітом.
Я в Україні за тобов гину,
Як сиротина, блукаю світом.
 І розвезли нас доріженьками:
 Одних на Захід, других на Схід.
 І розлучили дітей з дідами,
 Щоб не зістався по нас ні слід.
Загородили дорогу к тобі,
Кульометами й колючим грітом.
І не пускають, паспорт не дають,
Ні мені старій, ні моім дітьом.
 Якби я мала, пташачі крила,
 Або шапочку тай невидимку,
 Полетіла би-м в рідну Мацину
 Подивитися хоч на хвилинку.
Облетіла би-м гори, долини,
Подивилася на бистру воду,
На ті стежечки, де я ходила,
Де я гуляла ще за молоду.
 Найла би-м ся лісових малин,
 Печеной бульби з квасним молоком.
 Помолилася на гробі мамі
 І в церкву зайшла старечим кроком.*

Крім того, йому вдалося заохотити до збирання історичних матеріалів про Мацину Велику свого земляка Івана Крета (1904-1995), який з примусових робіт в Німеччині повернувся до рідного села¹⁰. Поселившись після дев'ятирічного ув'язнення в Любині, він зібрав від своїх земляків цікаві дані про Мацину Велику поповнив їх власними спогадами і незадовго до своєї смерті в 1995 році надіслав О. Кобасі у 27-сторінковому зошиті. О. Кобаса надіслав рукопис мені разом зі своїми поповненнями.

В січні та липні 1997 року я із сином Олесем на кошти фундації „Карпати” здійснив дві експедиції в Мацину Велику та навколишні села. Результати цих експедицій, поповнені матеріалами Івана Крета та Олександра Кобаси, стали основою публікації „Історія села Мацина Велика”, що вийшла друком як третій випуск „Бібліотеки ОКО”¹¹.

В останній час О. Кобаса щиро підтримує видання щомісячника „Бористен” у Дніпропетровську. В тому ж місті він сприяв заснуванню комп'ютерного класу при дитячому будинку для дітей з вродженими фізичними вадами. Разом

Рідна Мацино, верше мій верше,

Юж так не буде, як било перше.

Бо перше били молоді літа,

А тепер треба іти зо світа.

Смутні zostали рідні Карпати,

Ніт хто їм нині радости дати.

Як з них вигнали лемків-русинів,

Відійшло щастя і радість з ними.

До цього запису О. Кобаса долучив примітку: „Цей вірш я записав в Бориславі від лемків з Мацини” (Лист О. Кобаси до автора без дати (1996 р.).

- 10 В 1946 р. польські органи його засудили на довгорічне ув'язнення за співпрацю з „бандерівцями”. В 1955 році його „передчасно” звільнили з тюрми, однак суворо заборонили повертатися на рідні землі. Про його життя див. некролог в г. „Наше слово” (1995, ч. 31).
- 11 Історія села Мацина Велика (1377-1997). На основі розповідей Івана Крета, Олександра Кобаси, Яна Качмарчика, Андрія Колтка та Ярослава Качура опрацювали Микола та Олесь Мушинки. – Пряшів, 1997. – 66 стор.

До прибуття до Америки 10 років
працював як електр-вельдер.

Назкато час щось відходить із цього
цар поресилано?

Оскільки це маєте стовіть місяць
в моїй перешлихті й ти з мнє.
З повагою
А. Кобаса

Автограф О. Кобаси.

з пані Марією Андрусяк та п. Федором Ткаченком він започаткував акцію „Комп'ютери дітям“, в рамках якої було зібрано кошти на дальші комп'ютери та їх програмне забезпечення. „Я ніколи не бачив цих людей, але полюбив їх всім серцем“, – заявив шеф-редактор „Бористену“ Фідель Сухоніс¹².

В останньому часі О. Кобаса піддався кільком операціям. Здавалося б, що вірний син України назавжди „вийшов із строю“. Та силою волі (за допомогою лікарів) він і на цей раз переміг витівки долі: руку змусив працювати, ногу – ходити, а око – бачити. За допомогою лупи він читає газети й журнали, щоб бути у курсі справ, що діється в Україні. Тремтячою рукою він і надалі пише короткі листи, якими відповідає на численні прохання, головним чином, з України та... підписує чеки.

12 Копія статті „Українці з-за океану не забувають про сиріт у Дніпропетровському“, надіслана О. Кобасі шеф-редактором „Бористену“ Ф. Сухонісом 24 вересня 2001 р. – Архів О. Кобаси.

Замість післямови

12 серпня ц. р. Олександр Кобаса відзначить своє 80-ліття. Оглядаючись назад, він може бути задоволеним. Його життя не було марним. В українській культурі та громадсько-політичному житті він залишив помітний слід, який по заслuzі оцінять, може, лише потомки.

В одному інтерв'ю на запитання журналіста *„Як це могло статися, що одна людина спромоглася на стільки благочинних дій?“* О. Кобаса відповів рядками з твору І. Франка „Великі роковини“:

*Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мушиш дати ти одвім¹³.*

О. Кобаса завжди мав на думці багатомільйонний український народ і за звільнення цього народу з-під чужого ярма готовий був принести будь-яку жертву. Коли Україна стала незалежною державою, він вирішив в силу своїх можливостей підтримати її не лише морально, але й матеріально, віддати на зміцнення її державності всі свої чесною працею зароблені гроші. Свої заощадження він вкладає не у бізнес, не в економіку чи торгівлю, а в науку, культуру, на підтримку релігії, освіти, соціальних закладів та, головним чином, на реставрацію старих та друк нових українських книжок, знаючи, що друковане слово є тою силою, яка може пробудити приспаний народ.

Щиро вітаємо нашого ювіляра з його славним ювілеєм і до дальших років бажаємо йому доброго здоров'я та сил до дальшої праці.

На многая і благая літа Вам, дорогий лемку з українським серцем!

Пряшів, 28 липня 2003 року.

Микола Мушинка

13 „Галицька зоря”. — Дрогобич, 2001. — Ч. 68. — С. 3.

Post scriptum:

Накінець хочеться мені сказати пару слів про моє знайомство з добродієм Олександром Кобасою.

В 1994 р. Наукове товариство ім. Шевченка в Нью-Йорку, яке очолював близький друг О. Кобаса проф. Ярослав Падох (лемко з Бонарівки), видало 580-сторінковий „Збірник пам'яті Івана Зілинського (1879-1952 р.)“. Була це унікальна реконструкція загубленого ювілейного збірника з 1939 року, над якою кілька років працював не лише я, але й проф. Юрій Шевельов з Нью-Йорка та проф. Олеса Горбач з Брейфурта в Німеччині. На мою долю, між іншим, випало написати ґрунтовну статтю про життя і наукову діяльність Івана Зілинського (с. 13-50), з якої О. Кобаса довідався, що справжнє прізвище Івана Зілинського було *Кобаса* і що він є його близьким родичем.

НТШ запросило мене на урочисту презентацію книжки до Нью-Йорка, а О. Кобаса погодився „фундувати“ мою подорож. Я відмовився від подорожі на користь внука Івана Зілинського — Богдана, який тоді щойно вступав у науку. Тоді О. Кобса вирішив „зафундувати“ дві подорожі: Богдана Зілинського і мою. Я відмовився вдаруге, посилаючись на те, що це були б зайво викинуті півтори тисячі доларів. „Якби Ви ці гроші дали на видання якоїсь книжки, наприклад, збірки лемківських пісень *Никифора Лещишака*, яку Іван Франко збирався видавати понад сто років тому і яка досі залишається в рукописі, —

Обкладинка першої книжки
Бібліотеки ОКО.

*Обкладинка книжки про рідне село
О. Кобаси Мацину Велику.*

написав я йому, навівши кілька інших рукописів праць, готових до друку, — Ви б зробили українській науці і культурі набагато більшу службу". Між нами розпочалося доволі інтенсивне листування та телефонні розмови. „Ви є першою людиною споза колишньої залізної завіси, яка відмовилася від безплатної погорожі в Америку в користь видання чужої книжки. Давайте, заснуємо видавничу спілку, яку я буду фінансувати, а ви — готувати книжки до друку". Отак виникла Фондація „Карпати" (яку О. Кобаса підтримав десятима тисячами доларів) і наша взаємна співпраця, яка триває вже десять років. Третя книжка цієї фундації була про його рідне село Мацину Велику.

М. Мушинка

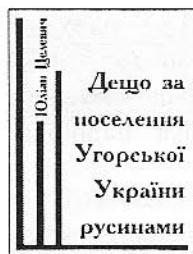
Список видань Фондації „Карпати“ у Пряшеві Бібліотека ОКО (Олександр Кобаса)

1. **Стоїть липка в полі.** Збірник лемківських пісень Никифора Лещишака із спадщини Івана Франка. — Упорядкування, вступ, словник та додатки: Микола Мушинка. Редакція: Олесь Мушинка. Обкладинка: Сергій Панчак. Графічна обробка: Сергій Панчак та Олесь Мушинка. — 1996. — 148 стор.

2. **Петро Мушинка: Із твердого кореня.** Спогади на рідний край і Канаду. — Вступ і редакція: Микола та Олесь Мушинки. Обкладинка та графічне оформлення: Сергій Панчак. — 1996. — 168 стор.

2а. **Юліан Целевич: Дещо за поселення Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом.** — Вступна стаття: Микола Мушинка. Відповідальний редактор: Степан Пружинський. Переклад на словацьку мову: Михайло Олекса. — 1996. Відбитка із збірника: Pravoslávny teologický zborník č. XVIII/3, 1995. — S. 219-294 + I-VI. (Число бібліотеки не наведене).

3. **Історія села Мацина Велика (1377-1977).** На основі розповідей Івана Крета, Олександра Кобаса, Яна Качмарика, Андрія Колтка та Ярослава Качура опрацювали: Микола та Олесь Мушинки. — Редакція, комп'ютерний набір та графічне оформлення: Олесь Мушинка. Обкладинка: Сергій

Панчак. — 1997. — 66 стор. (На титульному листі наведено неправильний рік заснування села: 1337. Має бути 1377).

4. **Колеса крутяться...** Біо-бібліографія академіка **Миколи Мушинки**. До 60-ліття з дня народження та 40-ліття наукової діяльності. — Книга перша. Спогади. — Книга друга: Бібліографія. Уклав: Олесь Мушинка. Обкладинка: Сергій Панчак. — 1996. — 204 + 130 стор.

5. **Три місяці в Україні.** Розмова **Мирослава Вербового** з академіком НАН України **Миколою Мушиною** із Словаччини. — Комп'ютерний набір та графічна обробка: Олесь Мушинка. Екслібрис на обкладинці: Олександр Фісун. — 1998. — 20 стор.

6. **Mikuláš Mušinka, Alexander Mušinka: Rešov. Dejiny obce a farnosti.** Vydané pri príležitosti 560. výročia prvej písomnej zmienky o obci (1438-1998). — Redakcia a grafická úprava: Alexander Mušinka. Jazyková redakcia: Lubica Babotová. Obálka: Sergej Pančák. — 82 strán.

7. **Тетяна Фролова: Поклонюся землі.** Частина перша: **Стежка від воріт.** — Вступ Микола Мушинка. Комп'ютерний набір та графічна обробка: Олесь Мушинка. Обкладинка: Сергій Панчак. 1999. — 88 стор.

8. **Микола Мушинка: Лемко на фоні Радоцини.** До 50-ліття з дня народження Володимира Шуркала. — Вступ: Микола Мушинка та Ярослав Шуркала. Обкладинка: Сергій Панчак. — 2001. — 48 стор. (Помилково наведено як випуск ч. 7.)

9. **Степан Карплюк: Історія Русі-України.** Поетична розповідь. — Загальна редакція та післямова: Микола Мушинка. Мовна редакція: Ірина Цельняк та Ярослав Швягла. Технічна редакція та художнє оформлення: Олесь Мушинка. Обкладинка: Микола Стратілат. — 2001. — 96 стор.

10. **Mikuláš Mušinka: Kurov v minulosti a dnes.** Časť prvá: Dejiny a súčasnosť. — Úvodné články: Milan Špirko a Peter Mušinka. Obálka: Sergej Pančák. Jazyková úprava: Lubica Babetová. — 2002. — 156 strán.

Примітка: Публікації ч. 2, 4, 6, 8 та 10 були видані без фінансової підтримки Фондації „Карпати“.

Resumé

Mykola Mušinka: **Lemko so srdcom Ukrajinca.**

Alexander Kobasa sa narodil 12. 8. 1923 v Macine Veľkej, ktorá patrí k najstarším ukrajinským lokalitám v Poľsku (vznikla roku 1377). Po skončení gymnázia pracoval v ukrajinskej predajni kníh v Gorlicach a dialkovo študoval knihovníctvo, ekonomiku a nemecký jazyk na ukrajinskej vysokej škole v Čechách. Za účasť v protifašistickom odboji ho nemecké gestapo uväznilo. Z väzenia utiekol, avšak vzápätí ho nemecká okupačná vláda v Haliči (1943) poslala na nútené práce do Bavarska. Po druhej svetovej vojne sa ocitol v americkej zóne Nemecka a odmietol sa vrátiť domov — do sovietskej okupačnej zóny. V jednom z táborov „presídlených osôb“ (Displaced Persons) založil ukrajinskú predajňu kníh a vydavateľstvo. V roku 1946 sa oženil, o tri roky neskôr (1949) sa s rodinou presťahoval do USA, spočiatku do mesta Chester, kde 10 rokov pracoval ako elektrozvárač v oceliarni, neskôr do Williamstownu, kde založil slepačiu farmu, a po jej skrachovaní predajňu stavebného materiálu. Spolu s manželkou Oľgou vzorne vychovali tri deti: synov Igora (vojaka), Zenovia (lekárnik) a dcéru Ivanu (sekretárku v škole). Jeho rodičov, bratov a sestry v roku 1946 násilne deportovali z rodnej dediny na území Poľska do Sovietskeho zväzu, kde museli pracovať v otrockých podmienkach. A. Kobasa nesmel s nimi udržiavať žiadne styky.

Mimoriadnu aktivitu prejavoval A. Kobasa v ukrajinských náboženských kultúrno-spoločenských a politických organizáciach (Gréckokatolícky chrám sv. Petra a Pavla vo Williamstowne, družstvo Svojpomoc (Samopomič), Organizácia Štyroch slobôd Ukrajiny a i.). Zakladal a viedol krajanské organizácie, amatérske divadelné skupiny, ukrajinské vysielanie v rozhlase atď. Asi 40 rodinám pomohol dostať sa z Európy do USA. Vydával časopis Chesterský lišiak Mykyta (Česteskyj lys Mykyta) a bulletin Novinky (Novynky). Za úspešnú predvolebnú kampaň dostal ďakovný list od prezidenta USA R. Regana a fotografiu s jeho vlastnoručným podpisom. Dopisoval do ukrajinskej tlače v diaspore. Jeho činnosť, upriamená na oslobodenie Ukrajiny spod cudzej

nadvlády a založenie samostatného Ukrajinského štátu na demokratických zásadách, nachádzala priaznivý ohlas v prostriedkoch masovej informácie. Ako predseda ukrajinskej komunity vo Williamstovne každoročne 22. januára organizoval oslavy výročia samostatnosti Ukrajiny, do ktorých sa zapájalo aj vedenie mesta.

Samostatný Ukrajinský štát (aj vďaka ukrajinskej emigrácii) bol vyhlásený 24. augusta 1991 roku. Odvtedy sa politická činnosť O. Kobasu značne zintenzívnila. Takmer každoročne navštevuje príbuzných na Ukrajine (čo predtým nebolo možné). Ukrajinu podporuje nielen morálne, ale aj finančne. K ucteniu pamiatky svojej nebohej manželky Oľgy venoval na reštauráciu vzácnych fondov Vedeckej knižnice vo Lvove 50.000 dolárov. Ďalšie desiatky tisíc dolárov venoval ukrajinským organizáciám, vydavateľstvám, redakciám novín a časopisov, sirotincom, ústavom sociálnej starostlivosti, ale aj na výstavbu kostolov, pomníkov významným predstaviteľom ukrajinskej kultúry pod. Svoju osobnú knižnicu, ktorá obsahuje asi 2000 cenných kníh, prisľúbil Knižnici ukrajinskej diaspornej literatúry v Drohobyči. S informatívnymi, ale aj kritickými článkami o súčasných pomeroch v Ukrajine A. Kobasa často vystupuje v tlači.

V roku 1996 jubilant spolu s autorom tejto publikácie založil v Prešove (Slovensko) Fundáciu Karpaty, cieľom ktorej je „*výskum a rozvoj kultúry Rusínov-Ukrajincov Karpätského regiónu a podpora vydávania publikácií z odboru karpatistiky*“. Na jej zriadenie A. Kobasa venoval 10.000 dolárov. Z prostriedkov fundácie v edícii OKO (čo je abreviatúra mena a priezviska zakladateľa — Olexander Kobasa) bolo vydaných 11 knižných publikácií, každá v náklade 400-1000 výtlačkov. Medzi ne patrí aj brožúra o rodnej obci A. Kobasu Macine Velykej.

I keď zdravotný stav jubilanta sa v poslednom období zhoršil (o. i. prekonal mozgovú príhodu, následkom ktorej mu ochrnula pravá ruka a noha), A. Kobasa silou vôle prekonáva zdravotné problémy a snaží sa naďalej pomáhať Ukrajine. Je to Lemko s ukrajinským srdcom. Do ďalších rokov života mu prajeme pevné zdravie, a silu pri dosahovaní plánovaných cieľov.

Summary

Mykola Mušinka:

A 'Lemko' with the heart of a Ukrainian

Alexander Kobasa was born on 12 August 1923 in Macina Velyka which belongs to Ukrainian locations in Poland (it was founded in 1377). After he finished the grammar school, he worked in a Ukrainian bookshop in Gorlice and studied librarianship, economics and German at a university in Bohemia. For his participation in the resistance against the Nazis during the World War II he was imprisoned by the German 'Gestapo'. He escaped from prison but soon after that the German occupation government in Halic (1943) sent him to work in Bavaria. After the Second World War he was in the American zone in Germany and refused to return home-into the Soviet zone.

In one of the camps of 'displaced persons', he founded a Ukrainian bookshop and a publishing house. In 1946 he married, and three years later he moved to the USA with his family, first to the town of Chester where he worked for ten years as welder in a steelworks, later to Williamstown where he founded a chicken farm, and after its bankruptcy he founded a shop with building and construction material. Together with his wife Olga, they exemplarily brought up three children: the sons Igor (a soldier), Zenovyj (a chemist), and the daughter Ivana (a school secretary). His parents, brothers and sisters were violently deported from their home village on the Polish territory to the Soviet Union in 1946 where they had to work in extremely bad conditions. A. Kobasa was not allowed to maintain any contacts with them.

A. Kobasa showed an extraordinary activity in Ukrainian religious, cultural-social, and political organisations (Greek-Catholic Church of the St. Peter and Paul in Williamstown, the cooperative Samopomic/Helping Each Other, Organisation of Four Freedoms of the Ukraine, etc.). He founded and led organisations of compatriots, amateur theatre groups, Ukrainian radio broadcasting, etc. He helped about 40 families to get from Europe to the USA. He published the magazine called The Chester Fox Mykyta (Czesterskyj lys Mykyta) and a bulletin called News (Novynky). For a successful election campaign he received a thank-you letter from the US president Ronald Reagan, including his photo with the autograph. Kobasa wrote articles for the Ukrainian press in the diaspora. His activity aiming at

the liberation of the Ukraine from a foreign rule and the foundation of an independent Ukrainian state based on democratic principles found a positive response in the mass media. As chairman of the Ukrainian community in Williamstown he organised a festival on the occasion of the anniversary of the Ukrainian independence on 22 January every year that was also supported by the town council.

The independent Ukraine (also thank to the Ukrainian emigrants) was declared on 24 August 1991. Since then the political activity of O. Kobasa has considerably intensified. Almost every year he has been visiting his relatives in the Ukraine (such visits were not possible before that). He has supported the Ukraine not only politically, but also financially. To commemorate his wife Olga who passed away, he donated USD 50,000 for restoration of valuable collections of the Scientific Library in Lviv. Further tens of thousands USD he donated to Ukrainian organisations, publishing houses, newspapers and magazines, orphanages, social care homes, but also for construction of churches, memorials to important representatives of the Ukrainian culture. He promised to transfer his personal library containing about 2,000 valuable books to the Library of the Ukrainian Diaspora Literature in Drohobycha. A. Kobasa has been publishing informative but also critical articles on the present situation in the Ukraine.

In 1996, A. Kobasa together with the author of this publication founded in Presov, Slovakia, the Carpathian Foundation (Fundácia Karpaty) with the aim to "research and develop the culture of Rusyns-Ukrainians of the Carpathian region and support the publication of related materials". Kobasa sponsored USD 10,000 for the establishment of the foundation. The foundation financed the publication of so far 11 books, each with a circulation of 400-1000, in the OKO edition (OKO is the abbreviation of the founder's name and surname - Olexander Kobasa). One of the publications was a brochure about Kobasa's home village, Macina Velyka.

Although Kobasa's health got worse in the recent period (he suffered a stroke which left him paralysed on the right arm and right leg), A. Kobasa with his strong will overcomes the health problems and tries to help the Ukraine. He is a Lemko with a Ukrainian heart. We wish him good health and strength for the future years of his life when achieving his aims.

Зміст

Вступ	5
В рідному краї та у Німеччині	7
В Сполучених Штатах Америки	10
Суспільно-громадська робота	13
Взаємини з Україною	18
Замість післямови	24
Post scriptum	25
Список видань Фундації „Карпати“ у Пряшеві:	
Бібліотека ОКО (Олександр Кобаса)	27
Словацьке резюме	30
Англійське резюме	32

Микола Мушинка
Лемко з серцем українця

Фундація КАРПАТИ — ПРЯШІВ 2003
Бібліотека ОКО, № 11

ISBN 80-968804-1-1

ISBN 80-968804-1-1